

3. Степанов С. А. Выращивание и использование посадочного материала с закрытой корневой системой / С.А. Степанов. – Петрозаводск., 1986. – 21 с.

Охарактеризованы технологические особенности выращивания двухлетних саженцев гинкго двулопастного в контейнерной культуре на разных модификациях субстратов. Рассмотрена эффективность использования удобрений пролонгированного действия.

Гинкго двулопастное, саженцы с закрытой корневой системой, субстрат, удобрение пролонгированного действия.

Characterized technological features 2 year seedlings growing *Ginkgo biloba* in container culture on various modifications of substrates. Deals with efficient use of fertilizer prolonged action.

Ginkgo biloba, seedlings with closed root system, substrate, fertilizer prolonged action.

УДК 630*23 (477.81)

**ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САДИВНИМ
МАТЕРІАЛОМ РОБІТ З ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ У ПІДПРИЄМСТВАХ
РІВНЕНСЬКОГО ОУЛМГ**

О.Ю. Кайдик, кандидат сільськогосподарських наук

М.Ю. Тимощук, студентка магістратури*

Розглянуто сучасний стан, проблеми і перспективи забезпеченості садивним матеріалом робіт із штучного відтворення лісів Рівненщини та наведено заходи з її покращення.

Лісовідновлення, лісорозведення, лісове розсадництво, лісовий садивний матеріал, асортимент, сортимент, екологічно орієнтоване лісівництво.

Інтенсивне ведення лісового господарства у підприємствах Рівненського ОУЛМГ зумовило застосування переважно антропогенно-технологічного підходу до лісовідновлення і лісорозведення шляхом створення лісових культур. Не зважаючи на те, що район діяльності підприємств належить до зони з потенційно успішним природним поновленням [5], частка штучно відтворених насаджень у загальних обсягах лісовідновлення в останні три роки коливається в межах 63–66 %.

Внаслідок домінування лісокультурних робіт, виконаних на фоні посилення впливу індустріального забруднення довкілля за недостатньої уваги до біології та екології лісу, штучно створені лісові насадження значною мірою втратили властиву їм природну біологічну стійкість, що в

* Науковий керівник – кандидат сільськогосподарських наук О.Ю. Кайдик

© О.Ю. Кайдик, М.Ю. Тимощук, 2014

свою чергу стало причиною суттєвого погіршення санітарного стану лісових культурценозів, зниження ефективності виконання ними екологічних, меліоративних, соціальних і ресурсних функцій. До основних ознак сучасного погіршення стану лісів у підприємствах Рівненського ОУЛМГ належать спалахи масового всихання деревостанів, збільшення в лісових насадженнях осередків ентомологічних шкідників і вогнищ грибкових захворювань, послаблення гомеостатичних зв'язків між окремими компонентами лісових ценозів тощо [3].

Найбільше занепокоєння лісівників Рівненщини викликає санітарний стан штучних лісів, створених без належної уваги біологічній стійкості відтворюваних ценозів, яка значною мірою залежить від якісного і кількісного забезпечення лісокультурних робіт садивним матеріалом і визначає хід реалізації масштабних планів з відтворення лісів регіону.

Особливе місце у відтворенні лісів регіону належить роботам з лісорозведення, які виконуються відповідно до Державної цільової програми „Ліси України на 2010–2015 рр.” [2]. Багаторічний вітчизняний досвід (культури сосни на староорних землях, штучно створені діброви садінням тощо) переконливо свідчить, що якість нових лісів визначається передусім відповідністю асортименту та сортименту сіянців і саджанців. У цьому контексті дослідження забезпеченості робіт із відтворення лісів садивним матеріалом мають неабияку актуальність.

Мета досліджень – оцінка сучасного стану забезпеченості садивним матеріалом робіт з відтворення лісів на підприємствах Рівненського ОУЛМГ та надання пропозицій щодо шляхів його удосконалення відповідно до тенденцій та викликів сьогодення.

Матеріали та методика досліджень. Використано результати обстежень лісових культур за 2011–2013 рр., проаналізовано потребу садивного матеріалу для відтворення лісів та обсяги його виробництва за звітними даними ф-ЛГ-14. Під час опрацювання зібраного матеріалу використано загальнонаукові методи пізнання: порівняння, аналіз, синтез та ін.

Результати досліджень. Основним методом відтворення лісів на підприємствах Рівненського ОУЛМГ, як уже зазначалося, є створення суцільних, рідше часткових, лісових культур (див. таблицю). Закладають їх переважно на свіжих зрубках та землях, що вийшли з-під сільськогосподарського користування.

Останніми роками помітною в регіоні є тенденція щорічного зростання і перевиконання запланованих обсягів лісокультурних робіт. У 2013 році підприємствами обласного управління було закладено понад 3,5 тис. га лісових культур. Позитивним є суттєве збільшення (більш ніж у 2 рази) упродовж 2011–2013 рр. площі лісових культур, створених садивним матеріалом, вирощеним з насіння, зібраного з об'єктів постійної лісонасінної бази. Воно свідчить про належну увагу лісівників Рівненщини підвищенню генетичної цінності відтворюваних лісів. До позитивних сторін лісокультурної діяльності належить і започаткування плантаційного лісовирощування тополі у 2013 році.

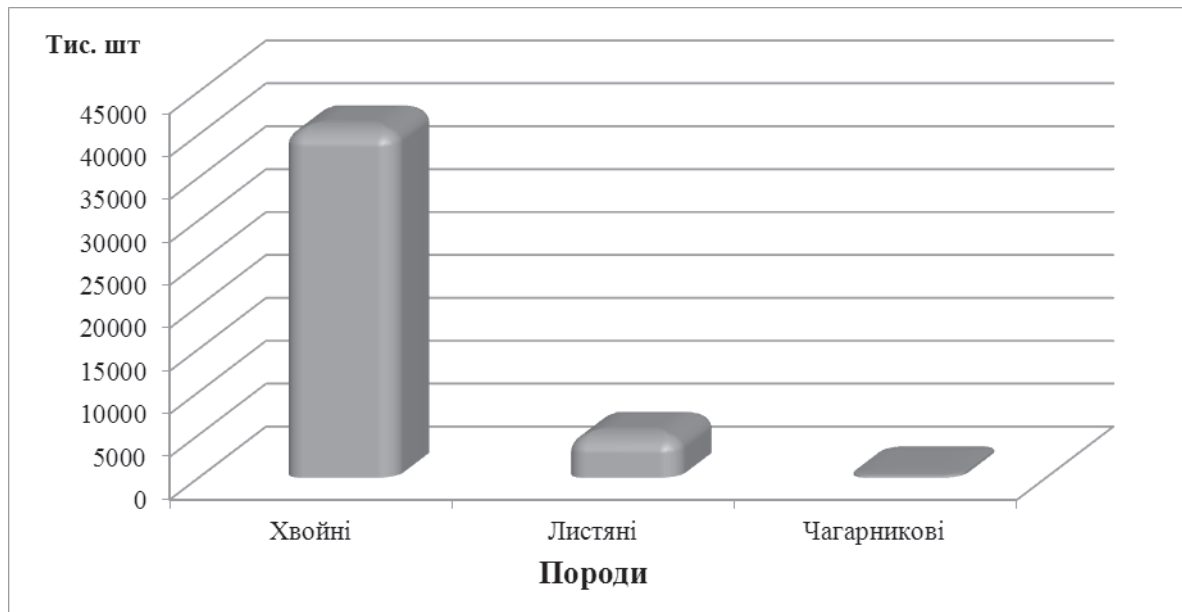
**Обсяги відтворення лісів підприємствами Рівненському ОУЛМГ,
за 2011–2013 рр.**

Найменування робіт	2011 р.		2012 р.		2013 р.	
	Планове завдання	Виконано	Планове завдання	Виконано	Планове завдання	Виконано
Відтворення лісів, всього, га	5130	5354	5000	5245	5470	5722
у т. ч.: садіння і висівання лісу, га	3240	3452	3290	3471	3490	3596
з них: ЗЛН, га	70	73	70	70	10	13
садіння плантац. л/к-р, га	-	-	-	-	17	21
реконструкція насаджень, га	5	5	16	17	-	-
створення л/к-р СМ з ПЛНБ, га	465	517	555	737	912	1044
Природне поновлення лісу, га	1890	1902	1710	1774	1980	2126
Вирощено сіянців, млн шт.	46,0	46,2	42,6	49,1	42,75	46,361

Щороку на підприємствах Рівненщини все більше уваги приділяють природному відтворенню лісів, у 2013 році площа природного поновлення становила 2126 га, у 2012 – 1774 га, у 2011 – 1902 га.

Орієнтовна щорічна потреба у садивному матеріалі для виконання усіх здійснюваних лісівниками підприємств обласного управління лісокультурних робіт перевищує 33 млн шт. сіянців головних і супутніх порід дерев та кущів. З урахуванням домінування в регіоні суборових (близько 50 %) й борових (понад 25 %) типів лісорослинних умов найбільшою є потреба у сіянцях сосни звичайної, берези повислої і дуба звичайного [1].

Порівняння потреби з обсягами вирощуваних сіянців (див. рисунок) свідчить про суттєве (майже у 1,5 раза) перевищення кількості продукowanego в розсадниках підприємств стандартного садивного матеріалу. Загалом у 2013 р. було вирощено понад 46 млн сіянців. Серед них частка сіянців сосни звичайної становить 83,8 %, дуба звичайного – 7,8, ялини європейської – 3,7, дуба червоного – 1,96, модрина європейської – 0,14 та аронії чорноплідної – 0,43 %.

Наявність посадкового матеріалу на розсадниках Рівненського ОУЛМГ станом на 1 жовтня 2013 року

У сучасних умовах переходу до сталого ведення лісового господарства в Україні та з урахуванням значних обсягів лісорозведення (близько десяти гектарів щорічно), а також запровадження адаптаційних і плантаційних підходів лісовирощування в регіоні вкрай актуальними є оцінка сучасного стану забезпечення садивним матеріалом лісокультурних робіт. Це потрібно для внесення відповідних коректив згідно з кількісними та якісними змінами у відтворенні лісів, сучасними тенденціями і викликами сьогодення. Нині не менш важливим, ніж вирощування необхідної кількості сіянців для лісокультурних цілей, є забезпечення відповідного потребам лісовідновлення та лісорозведення асортименту і сортименту (виду) садивного матеріалу (насіння, сіянці із відкритою, закритою, мікоризованою кореневою системою, саджанці).

З позицій екологічно орієнтованого (наближеного до природи) або адаптаційного лісівництва [4] вкрай важливим є збільшення частки штучно створених насаджень, закладених посівом насіння – способом більш наближеним до природи лісу, ніж садіння сіянців або саджанців. Посів актуальним є передусім для відтворення дібров, оскільки сприяє формуванню у дерев дуба притаманної для виду стрижневої кореневої системи, яка забезпечує їх високу біологічну стійкість. Останнє особливо важливо в сучасних умовах глобального потепління клімату і для насаджень інших лісотвірних порід.

З урахуванням масштабних планів із лісорозведення до першочергових завдань з поліпшення забезпеченості садивним матеріалом робіт зі створення нових лісів є збільшення у загальних обсягах його виробництва питомої ваги сіянців порід-піонерів (берези повислої, вільхи чорної та ін.) і лісових кущів. Наявність їх у достатній кількості необхідна для заліснення передусім земель без ознак лісових

екосистем (раніше не зайнятих лісом), оскільки дає змогу відновити на нелісових ділянках ознаки лісових біогеоценозів. Разом із тим, це дозволить створити передумови для наступного вирощування та формування на їх місці біологічно стійких лісових насаджень сосни звичайної, наближених за складом і формою до корінних деревостанів, а також уникнути гострої нині проблеми ураження сосняків на староорних землях кореневою губкою.

З урахуванням подальшої доцільності збільшення частки лісових культур, створених садивним матеріалом, вирощеним із насіння постійної лісонасінної бази, особливої уваги заслуговує збільшення у загальних обсягах виробництва частки сіянців із закритою кореневою системою, що дасть змогу ефективніше використовувати рослини з покращеними спадковими властивостями для відтворення лісостанів. З метою підвищення приживлюваності лісових культур, не менш актуальним є використання сіянців з нетравмованою кореневою системою для заліснення ділянок з жорсткими лісорослинними умовами.

У справі забезпечення ефективності трансформаційного підходу до відтворення лісів, який передбачає прискорене плантаційне лісовирощування, першочергове значення має організація масового високотехнологічного виробництва однорідного, оздоровленого садивного матеріалу рослин-регенерантів гібридів тополь та інших видів з гетерозисним ефектом. Не менш важливе значення має використання живців і живцевих саджанців найпродуктивніших у місцевих умовах клонів видів роду *Salix*.

Висновки

Дослідження показали, що Рівненське ОУЛМГ має добре налагоджену систему розсадництва, яка допомагає реалізувати низку завдань, поставлених Державною цільовою програмою „Ліси України”, та показує хороший приклад для інших підприємств.

У цілому для покращення рівня забезпеченості садивним матеріалом робіт із відтворення лісів в Україні необхідно запровадити в дію комплекс важливих заходів, а саме: агротехнічні, технологічні та господарські.

Для задоволення садивним матеріалом робіт з відтворення лісів, потрібно розширити асортимент вирощуваних сіянців, у першу чергу, за рахунок кущів і дерев порід-піонерів, зокрема: берези, липи, груші, бруслини, ліщини, крушини, аронії чорноплідної та ін. Також рекомендовано розширити асортимент лісового садивного матеріалу за рахунок сіянців і саджанців із закритою кореневою системою та запровадити вирощування мікоризованого садивного матеріалу.

Головними агротехнічними заходами є дотримання науково обґрунтованих сівозмін, досконала система зрошення незалежно від регіону, раціональна система внесення добрив. Хорошим проектом є будівництво комплексів розсадництва, які будуть обладнані сучасною

технікою, що дасть змогу збільшити кількість і покращити якість вирощуваного садивного матеріалу.

Список літератури

1. А.с. № 49676 Україна. Зонування території України за потенційною успішністю природного насінневого поновлення / В.М. Маурер, А.П. Пінчук, І.В. Іванюк; заявл. 10.04.2013; опубл. 14.06.2013.

2. Державна програма „Ліси України” на 2010–2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dklg.kmu.org.ua> (дата перегляду 21.10.2014).

3. Історія, сучасний стан та перспективи розвитку лісокультурної справи в Україні / М.М. Ведмідь, В.М. Маурер, Ф.М. Бровко, В.І. Матейчик // Науковий вісник НАУ. – 2004. – Вип. 70. – С. 9–19.

4. Маурер В.М. Лісовідновлення на засадах екологічно орієнтованого лісівництва як основа біологічної стійкості лісів / В.М. Маурер, Ю.О. Колодій // Науковий вісник НАУ. – 2005. – Вип. 83. – С. 52–59.

5. Маурер В.М. Парадигма вдосконалення відтворення лісів в умовах реформування лісової галузі України / В.М. Маурер // Науковий вісник НУБіП України. Серія «Лісівництво та декоративне садівництво». – 2010. – Вип. 152, ч. 2. – С. 32–39.

Рассмотрены современное состояние, проблемы и перспективы обеспеченности посадочным материалом работ по восстановлению лесов Ровенщины и приведены меры по улучшению.

Лесовосстановление, лесоразведение, лесной питомник, лесной посадочный материал, ассортимент, сортимент, экологически ориентированное лесоводство.

The modern state, problems and prospects of material well-being by the planting-stock of works on forests renewal of Rivne region are considered and measures on an improvement are resulted.

Reforestation, afforestation, forestry seedling, planting stock of forest, range, assortment, ecologically oriented forestry.

УДК 630:582.711.714

ҐРУНТОВА СХОЖІСТЬ НАСІННЯ БЕРЕКИ (SORBUS TORMINALIS (L.) CRANZ)

С.В. Кривий, асистент

Житомирський національний агроекологічний університет

Наведено результати досліджень ґрунтової схожості насіння береки (Sorbus torminalis (L.) Crantz) у відкритому ґрунті Новоушицького декоративного розсадника ДП “ Новоушицьке ЛГ”. Проаналізовано

© С.В. Кривий, 2014